

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Дистанційна освіта нині виходить на новий, дуже важливий стан свого розвитку. Після порівняно тривалого періоду відносної стабільності в розумінні незмінності головних технологій і методів навчання, й нещодавнього періоду кардинальних змін унаслідок появи нових різноманітних середовищ, дистанційна освіта нині входить у фазу інтегрування. Цей період істотно впливає на практику навчання, а саме: зростання різноманітності технологій, зміни в стосунках між викладачами та студентами, між навчальними закладами, виникнення нових традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями питання дистанційної освіти займаються багато вітчизняних і зарубіжних науковців: Є. Александров, А. Андреев, В. Беспалько, Р. Гуревич, Є. Данильчук М. Кадемія, В. Кухаренко, С. Сисоєва та ін.

Сучасні інформаційні технології призвели до революції в освіті. Система освіти успішно інтегрується в навколишній світ, де міцно зайняли свої місця засоби масової інформації. Першість у впровадженні новітніх технологій належить вищим навчальним закладам у здійсненні дистанційної освіти. На ефективність процесу навчання вирішальний вплив має добре підготовлений викладач, оскільки компетентність викладача необхідна для виконання функцій навчання.

Мета статті. Мета статті полягає в тому, щоб на підставі аналізу наукової літератури схарактеризувати, дослідити та детальніше розглянути поняття дистанційної освіти, а також спектр її можливостей.

Дистанційна освіта - це практика, яка зв'язує викладача, студента, а також джерела, розміщені в різноманітних географічних регіонах, за допомогою спеціальної технології, що дозволяє здійснювати взаємодію. Остання може забезпечуватись різними способами, наприклад, обмін друкованими матеріалами за допомогою пошти й телефаксу, аудіоконференція, комп'ютерна конференція, відеоконференція.

Виклад основного матеріалу. Поняття «дистанційна освіта» охоплює найрізноманітніші моделі, методи й технології навчання, під час якого педагог і студент просторово розділені, знаходяться у різних місцях. При цьому стають необхідними деяке середовище або засоби, за допомогою яких відбувається спілкування викладача та студента. Такими засобами є:

- друковані або письмові матеріали, що пересилаються звичайною поштою або факсом;
- телефонна мережа;
- аудіо - та відеозаписи, навчальне радіо та телебачення;
- інтерактивні програмовані навчаючі засоби;
- комп'ютерні навчаючі програми;
- локальні та глобальні комп'ютерні мережі [2].

Дистанційну освіту можемо схарактеризувати такими головними моментами:

- наявність викладача і студента;
- просторова розділеність викладача і студента;
- просторова розділеність студента та навчального закладу;
- взаємодія студента і викладача;
- підбір матеріалів, призначених для дистанційної освіти.

Це визначення охоплює низку форм навчання - від заснованих на друкованих матеріалах, коли спілкування здійснюється поштою й телефоном, до двохсторонніх відеокурсів, коли педагог і учень «зустрічаються» на телевізійних екранах.

У дистанційній освіті є два підходи забезпечення підтримки навчання -розширення та трансформація. Ці підходи можна описати таким чином.

Модель розширення має місце тоді, коли викладач веде урок, який технологічно мало відрізняється від традиційного, розширюючи його до інших просторових і часових рамок. Діяльність педагога, сукупність навчальних матеріалів, навчальне середовище дозволяють імітувати ситуацію навчання в умовах кабінету, а також компенсувати втрачені канали спілкування та одержання навчальної інформації. Така модель навчання передбачає перетворення лекції й наступного обговорення в кабінеті в індивідуальні навчальні матеріали.

Модель трансформації характеризує такі форми організації, які не імітують традиційне навчання, а становлять щось нове, специфічно пов'язане з технологіями зв'язку викладачів та учнів, що використовуються в навчальному процесі [2].

Водночас з новими методами й технологіями навчання дистанційна освіта привносить у теоретичну педагогіку й освітню практику нові поняття і терміни, до яких у першу чергу наляжать такі:

- віртуальна група;
- підтримка навчання;
- підтримка студентів;
- навчальні телекомунікаційні проекти;
- зворотний зв'язок;
- діалогова технологія;
- комп'ютерний зв'язок;
- телеконференція;
- координатор, модератор, фасилітатор телекомунікаційного проекту (телеконференції).

Під віртуальною групою розуміють спільноту студентів, взаємодія між якими в процесі спільного виконання ними навчальних завдань відбувається за допомогою комп'ютерних мереж. Віртуальна група - поняття, яке властиве трансформаційній моделі дистанційної освіти, оскільки можна передбачити, що спілкування між студентами за допомогою комп'ютерної мережі досить істотно відрізняється від звичайного. Студенти, які не мають комп'ютерів вдома, у спільній груповій діяльності використовують комп'ютери вищого навчального закладу для спілкування з аналогічними групами з інших навчальних закладів або інших міст [2].

Під підтримкою навчання, або підтримкою студента розуміють будь-які матеріали, інформацію, що передається від викладача до студента, який знаходиться в іншій географічній точці. Процес навчання уявляється як деяка тривала діяльність, в якій не повинно бути перерв (або вони повинні бути зведеними до мінімуму), пов'язаних з тим, що навчально-методичні матеріали перестали надходити від викладача до студента.

Навчальний телекомунікаційний проект - одна з перспективних форм трансформаційної моделі дистанційної освіти, що заснована на спільній діяльності студентів, спрямована на досягнення деякої модельної мети. Мета, яка зазвичай ставиться перед студентами, носить не навчальний характер і моделює мету певної наукової діяльності. Така модельна мета надає діяльності студентів у проекті інтегрованого характеру, стимулює в них уміння та навички працювати в колективі, з використанням розподілу праці та ролей, а також активну соціальну спрямованість. Важливими характерними рисами навчального телекомунікаційного проекту є такі:

- часова визначеність й обмеженість (від двох тижнів до трьох місяців);
- використання комп'ютерних і телекомунікаційних мереж і програмних засобів для обміну інформацією між усіма учасниками проекту, які часто створюють віртуальну або квазівіртуальну групу;
- необхідність чіткої організації діяльності студентів, яка встановлюється координатором проекту.

Зворотний зв'язок у дистанційній освіті - означає потік інформації від педагога до дистанційного студента на стадії оцінювання педагогом діяльності студента, його просування та успіхів і відповідну реакцію педагога на успіхи студентів, оцінку його діяльності (схвалення або несхвалення) [3].

Визначено, що планомірно і раціонально організований зворотний зв'язок дуже важливий, оскільки сприяє формуванню усталеної позитивної мотивації навчальної діяльності. У традиційному навчанні зворотний зв'язок здійснюється неусвідомлено, на рівні підсвідомості, за допомогою міміки та жестів, інтонації голосу педагога, його безпосередньої реакції на відповідь студента в аудиторії. Під час дистанційної освіти багато невербальних каналів спілкування педагога і студента - перекриті, тому зворотний зв'язок буде найважливішим елементом педагогічної технології, що ідентифікується і планується.

Діалогова технологія - конфігурація програмного забезпечення, обладнання, а також міжособистісної взаємодії та діяльності, що забезпечує вільне спілкування.

Телеконференція - спосіб обміну текстовими повідомленнями з деякими спільнотами зацікавлених у цьому людей.

Комп'ютерний зв'язок-сукупність способів використання комп'ютерів і телекомунікаційних мереж як інструментів для організації зв'язку.

Комп'ютерний зв'язок, як вже наголошувалось, забезпечує:

- електронну пошту, яка дозволяє спрямовувати повідомлення в поштові скриньки користувачів мережі;
- телеконференції, які дозволяють спрямовувати повідомлення всім учасникам одночасно;
- доступ до віддалених інформаційних серверів, наприклад бібліотечних ресурсів, баз даних, серверів тощо.

Найголовнішим є те, що в сферу дистанційної освіти увійшли живі, інтерактивні середовища, наприклад, аудіографіка, стиснуте відео, телеконференції, аудіоконференції тощо. Всі ці середовища привнесли докорінно змінили у стосунки студента й навчального закладу. Друковані матеріали, трансляції і навіть відеокасети мали справу зі студентом-одинаком, нові ж інтерактивні середовища використовуються переважно як розширювачі навчальних аудиторій.

Зараз можна передбачити появу нових технологій у сфері дистанційної освіти. Майже усі вони - цифрові. Вони включають у себе програми гіпермедіа, що дозволяє студенту контролювати порядок засвоєння інформаційного масиву, а також бази даних, які доступні через інтернет та інші мережі, і навіть інтегровані комплекси даних, що в перспективі надають студентам можливість об'єднатись із відеокурсами, аудіоматеріалами, базами даних та іншим програмним забезпеченням прямо з дому або з місця роботи.

Неминуче підключення все більшої кількості середовищ переносу навчальної інформації як невід'ємних способів викладання курсів як у рамках певного курсу, так і у випадку здійснення міжпредметних зв'язків. Це вплине на принципи розробки курсів і планування навчальних програм у дистанційній освіті, що виходить за традиційні рамки доставки [3].

Багатосередовищність дистанційної освіти проявляється у тому, як навчальні заклади керують своїми ресурсами. Раніше навчальні заклади орієнтувалися на технічну сторону навчання, скажімо, вводили предмети, що засновані на використанні друкованих матеріалів і телевізійних програм. Зараз такий підхід виявляється невиправданим.

З ускладненням і розширенням технологій розширюється і коло організацій та структур, що так чи інакше залучаються до цього процесу. Технологія стає частиною інфраструктури навчального закладу: відтепер з однаковою увагою повинні розглядатися проекти, що стосуються не лише досліджень і адміністрування, а й викладання як такого. Отже, виникає більш широка спільнота суб'єктів, зацікавлених у капіталовкладеннях в освітні технології [4].

Минуле десятиліття наочно демонструє, як зміни в технології впливають на стосунки між навчальними закладами та студентами. Раніше дистанційна освіта мала справу зі студентами-одинаками. Студент взаємодіяв лише з викладачем, але не з іншими студентами. Нові середовища дозволяють розширити традиційну аудиторію до так званої «віртуальної». В підсумку контроль за часом, місцем і темпом навчання повертається до навчального закладу, але студенти одержують можливість спілкуватись один з одним [2].

Нині з'явився новий тип навчальної групи — «спільнота студентів» - завдяки асинхронності таких телекомунікаційних середовищ, як комп'ютерні конференції, електронна пошта та голосова пошта.

Висновки. Оскільки ці середовища не передбачають одночасного запитання і відповіді, студенти можуть знову ж таки самі обирати час, місце і теми, зберігаючи можливість спілкування з іншими студентами, які в цей час працюють з іншою частиною навчального курсу або навіть вивчають зовсім інші предмети в межах програми. По мірі того, як студенти одержують доступ до великих баз даних, гіпермедійних комплексів, відео та тексту за допомогою комп'ютерних мереж, з'являється новий тип студента - чудово оснащеного для навчання, а краще сказати, цілої «спільноти молодих учених». Студенти самі керують часом, місцем і темпом, широтою охоплення та послідовністю навчального матеріалу і, як додаток, мають можливість вільно спілкуватись із однолітками і викладачами.

Література:

1. Биков В. Ю. Дистанційна освіта – перспективний шлях до розвитку професійної освіти / В. Ю. Биков / Педагогічна освіта. – 2001. - №1. – С. 2.
2. Гуревич Р.С., Кадемія М. Ю. Інформаційні – телекомунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ і слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти / Р.С. Гуревич, М. Ю. Кадемія/ – Вінниця: ООО «Планер», 2005. – 366 с.
3. Гуревич Р. С. Інформаційно – комунікаційні технології в міжкультурній комунікації / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, О. О. Рогульська // За ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, 2009. – 232 с.
4. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання: Дистанційний курс / В. М. Кухаренко // За ред. В. М. Кухаренка. – Харків: ХДПУ, 1999. – 216 с.

Актуальність матеріалу, викладеного у статті зумовлена нагальними потребами суспільства дослідити та детальніше розглянути поняття дистанційної освіти, а також спектр її можливостей, адже з новими методами й технологіями навчання дистанційна освіта збагатила у теоретичну педагогіку й освітню практику новими поняттями і термінами.

Ключові слова: інформаційні технології, дистанційна освіта, технології навчання, навчальне середовище.

Актуальность материала, изложенного в статье обусловлена насущными потребностями общества исследовать и подробнее рассмотреть понятие дистанционного образования, а также спектр его возможностей, ведь с новыми методами и технологиями обучения дистанционное образование привносит в теоретическую педагогику и образовательную практику новые понятия и термины.

Ключевые слова: информационные технологии, дистанционное образование, технологии обучения, учебная среда.

The relevance of the material stated in the article is caused by pressing needs of a society to investigate and in greater detail to consider the concept of distance education, as well as a spectrum of its possibilities. In fact with new methods and training technologies, distance education introduces new concepts and terms in theoretical pedagogics and educational practice.

Key words: information technologies, distance education, training technologies, the educational environment.